

**Projekt opracowany przez Wojciecha Książka,
na zlecenie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Pomorskiego –
za pośrednictwem Instytutu Doskonalenia Nauczycieli „Solidarność”.
Gdańsk, luty 2005 r.**

*Załącznik do uchwały nr...../2005
Sejmiku Województwa Pomorskiego
z dnia*

Polityka rozwoju edukacji w województwie pomorskim

*„Województwo pomorskie 2010 roku to region nowych,
wykorzystanych szans i partnerskiej współpracy –
o silnej i zróżnicowanej gospodarce oraz czystym środowisku,
pielęgnujący morskie tradycje i wielokulturowość,
przechodzący do szybkiego rozwoju opartego na umiejętnościach i wiedzy”
fragment „Strategii rozwoju województwa pomorskiego”*

Spis treści

- 1. Wstęp**
- 2. Uwarunkowania polityki edukacyjnej w województwie pomorskim**
 - 2.1. Uwarunkowania wynikające ze strategii oraz innych decyzji samorządu województwa pomorskiego
 - 2.2. Uwarunkowania prawne
- 3. Podstawowe cele i zadania polityki edukacyjnej w województwie pomorskim**
 - 3.1. Wszechstronny rozwój i powszechny dostęp do edukacji
 - 3.2. Rynek pracy i jakość edukacji
 - 3.3. Edukacja obywatelska, regionalna i ekologiczna
- 4. Sposoby i miejsce realizacji polityki edukacyjnej w województwie pomorskim**
 - 4.1. Rola placówek edukacyjnych prowadzonych przez Marszałka Województwa Pomorskiego
 - 4.2. Znaczenie powołania wojewódzkiej rady oświatowej
- 5. Partnerzy w realizacji polityki edukacyjnej w województwie pomorskim**
 - 5.1. Jednostki samorządu terytorialnego – podstawowy partner w realizacji polityki edukacyjnej
 - 5.2. Znaczenie współdziałania z kuratorem oświaty
 - 5.3. Nauczyciele, dyrektorzy, pracownicy wyższych uczelni – wykonawcy ale i współtwórcy polityki edukacyjnej
 - 5.4. Rola organizacji pracodawców i innych partnerów społecznych w rozwoju edukacji

6. Harmonogram realizacji polityki edukacyjnej**7. Finansowanie zadań wynikających z polityki rozwoju edukacji w województwie pomorskim****8. Podsumowanie – przewidywane efekty, czyli w stronę podmiotowości mieszkańców Pomorza****1. Wstęp**

Samorząd województwa – zgodnie z zapisem ustawowym – jest zobowiązany z jednej strony do opracowania **strategii rozwoju w województwie pomorskim**, z drugiej zaś do przyjęcia **polityki realizacji owej strategii** także w zakresie szeroko rozumianej edukacji. Realizacji tego drugiego zobowiązania jest poświęcony ten dokument. Należy zaznaczyć, że jego częściową realizacją było opracowanie i przyjęcie przez Zarząd Województwa Pomorskiego w 2004 roku „*Propozycji założeń do polityki rozwoju województwa w zakresie wspierania i prowadzenia działań na rzecz podnoszenia poziomu wykształcenia obywateli*”.

Przystępując do prac nad polityką edukacyjną, przyjmując tryb społeczno-eksperycki, założyliśmy, że musi ona powstawać z uwzględnieniem opinii różnych środowisk – nie tylko osób w różny sposób związanych zawodowo z pomorskim urzędem marszałkowskim. Tylko w ten sposób można wpłynąć na szerszą wymianę informacji, kształtowanie postaw dialogu, pobudzenie aktywności społecznej, promocję działań i inicjatyw Samorządu Województwa Pomorskiego.

Wyzwaniem dla twórców takiej polityki są również rozbudzone w ostatnich latach aspiracje edukacyjne społeczeństwa, wyrażające się zwiększaniem zainteresowania młodzieży szkołami umożliwiającymi uzyskanie świadectwa dojrzałości, kilkakrotnym wzrostem liczebności studentów, a także rozwojem wyższych uczelni. Innym są też nowe zadania i wyzwania, które stawia nam wstąpienie Polski do Unii Europejskiej w 2004 roku i związana z tym możliwość korzystania z różnego rodzaju funduszy, szerszego przepływu ludzi, wiedzy, informacji.

Chcemy, by poprzez praktyczną realizację zadań wynikających z polityki edukacyjnej pomorski system edukacji umożliwił mieszkańcom regionu harmonijny rozwój, dawał szansę na znalezienie zatrudnienia. Zarazem, aby w sferze wychowania pielęgnował regionalne i morskie tradycje Rzeczypospolitej – pobudzał wzrost dumy ze swego nadbałtyckiego położenia jako miejsca życia i pracy. Chcemy też, aby nawiązując do historii tego terenu, gwarantował wierność ideałom solidarności społecznej w duchu zapoczątkowanych tu wielkich przemian w Europie Środkowowschodniej. Zgodnie bowiem z przywołanym na stronie tytułowej mottem uważamy, że województwo pomorskie to miejsce wielu szans i możliwości, region który może być spójny społecznie i infrastrukturalnie, może integrować wszystkie społeczności i tereny. Aby tak było, potrzebna jest klarowna polityka rozwoju tak samorządu województwa pomorskiego, jak i wielu jego partnerów. I temu ma służyć ten dokument.

2. Uwarunkowania polityki edukacyjnej w województwie pomorskim

Przygotowując założenia polityki edukacyjnej województwa pomorskiego, nie sposób nie odnieść się do wielu ważnych wypracowanych dotąd dokumentów, które podjęły tę problematykę. Wśród nich główne miejsce zajmuje „*Strategia rozwoju Województwa Pomorskiego*”, przyjęta w 2000 roku, a także „*Propozycje założeń do polityki rozwoju województwa w zakresie wspierania i prowadzenia działań na rzecz podnoszenia poziomu wykształcenia obywateli*”, które Zarząd Województwa Pomorskiego przyjął w 2004 roku.

Szereg dokumentów okołoedukacyjnych i to o charakterze strategicznym przyjęły w ostatnich latach rządy Rzeczypospolitej Polski. Wśród nich szczególnie warto wymienić:

- „*Strategię zrównoważonego rozwoju Polski do 2025 roku*”;

- „Narodową strategię rozwoju regionalnego”;
- „Narodową strategię wzrostu zatrudnienia i rozwoju zasobów ludzkich”;
- „Strategię rozwoju kształcenia ustawicznego do roku 2010 (2003 r.);
- „Strategię Państwa dla młodzieży na lata 2003 – 2012” (2003 r.);
- a także oddany do społecznej dyskusji „Narodowy plan rozwoju 2007 – 2013”.

W związku z obecnością Polski w Unii Europejskiej tym bardziej ważne staje się uwzględnienie założeń zawartych w różnych dokumentach na temat szeroko rozumianej edukacji, takich jak tzw. strategia lizbońska, deklaracja na temat działań w zakresie specjalnych potrzeb edukacyjnych podjęta w Salamance w 1994 roku, czy dokument z Kopenhagi z 1990 roku mówiący o zasadach rozwoju praw i edukacji mniejszości i warunków jej popierania.

2.1. Uwarunkowania wynikające ze strategii oraz innych decyzji samorządu województwa pomorskiego

„Strategia rozwoju Województwa Pomorskiego” określiła wizję regionu, czyli koncepcję działań zmierzających do długotrwałego i zrównoważonego jego rozwoju oraz priorytety, cele i zadania do realizacji. Wpisane w nią zostały różne uwarunkowania oraz zobowiązania, które determinują cele i charakter projektu polityki edukacyjnej. Należą do nich między innymi:

1. Spadek przyrostu naturalnego (podobnie jak w innych regionach Polski i krajach UE), co będzie wymuszało ciągłe podnoszenie i doskonalenie kwalifikacji zawodowych lub przekwalifikowywanie się osób dorosłych. Występuje również proces starzenia się społeczeństwa, co nie może pozostać bez wpływu na ofertę zawodów;
2. Wciąż utrzymujące się duże bezrobocie i to znacząco zróżnicowane w różnych miejscach województwa pomorskiego. Oznacza to, że obok programów mających pomóc bezrobotnym w powrocie do pracy, bardzo ważne są długofalowe działania - także pod kątem rozwoju edukacji ustawicznej - zmierzające do poprawy poziomu wykształcenia społeczeństwa. Korzystna na tle kraju jest mniejsza liczba zatrudnionych w rolnictwie, leśnictwie i rybołówstwie, większa zaś w przemyśle i budownictwie oraz w usługach. Z kolei struktura bezrobocia jest niekorzystna: występuje wysoki udział kobiet, mieszkańców wsi oraz bardzo wysokie i utrwalające się bezrobocie w obszarach, gdzie dominowały niegdyś PGR-y;
3. Braki występujące w systemie edukacji, jej niedofinansowanie, za niski poziom komputeryzacji, zbyt słaby rozwój szkolnictwa wyższego i nauki. Zdaniem autorów strategii „ciągle zbyt mało jest miejsc na uczelniach wyższych i za mało jest szkół prywatnych na dobrym poziomie”;
4. Problemy występujące w ochronie zróżnicowanych i znacznych zasobów środowiska przyrodniczego, w tym ponadnormatywne zanieczyszczenie wód śródlądowych. Istnieje potrzeba rozbudowy urządzeń przeciwpowodziowych, melioracyjnych, wodociągów, oczyszczalni ścieków, co zwiększy atrakcyjność osiedleńczą i turystyczną regionu.

W sferze celów i zadań, jakie „Strategia rozwoju...” wyznacza do 2010 roku, wskazuje się między innymi na znaczenie:

- a. Zrównoważonego i różnorodnego rozwoju, ukierunkowanego na ludzi, w tym aktywizacji ludności na obszarach wielkomiejskich zagrożonych marginalizacją społeczną, polepszenie dostępu młodzieży ze wsi i małych miast do edukacji wszystkich szczebli oraz stworzenie systemu wsparcia finansowego dla niezamożnych uczniów i studentów;
- b. Rozwoju potencjału edukacyjnego szkolnictwa średniego i wyższego, a także wzmocnienie systemu ustawicznego kształcenia dorosłych;
- c. Wspierania działań służących umacnianiu tożsamości regionalnej z zachowaniem różnorodności tradycji, dorobku i dziedzictwa historycznego:

kaszubskiego, kociewskiego i innych, a także promocji i nauczania języka kaszubskiego oraz lokalnych dialektów;

d. Historii najnowszej Polski i Pomorza, dziedzictwa Grudnia, Sierpnia 1980 i 1988 roku, historii „Solidarności”;

e. Kontaktów i wymian międzynarodowych, nauczania języków obcych, wspierania inicjatyw służących promocji zdrowia i proekologicznego stylu życia.

W wizji przyszłości „*Strategia rozwoju...*” akcentuje znaczenie regionu jako społeczności uczącej się: „Region oferuje najwyższy możliwy do osiągnięcia w kraju poziom nauczania dzieci i młodzieży oraz szkolenia dorosłych. System edukacyjny jest powszechnie dostępny na wszystkich szczeblach i we wszystkich formach. Dzięki temu każdy, kto chce, może stale poszerzać wiedzę i doskonalić lub zmieniać, zgodnie z potrzebami, swoje umiejętności. Zarazem wysoki poziom usług edukacyjnych stanowi ważny produkt eksportowy, podnosi atrakcyjność inwestycyjną i osiedleńczą regionu, dzięki czemu rośnie sektor gospodarki opartej na wiedzy”.

2.2. Uwarunkowania prawne

W „*Strategii rozwoju...*” jak i innych dokumentach Samorządu Województwa Pomorskiego kładzie się duży akcent na pobudzenie aktywności obywatelskiej i społecznej, na wspieranie rozwoju organizacji społecznych, zwłaszcza prowadzących działalność na rzecz regionu i jego mieszkańców, czy zwiększanie roli organizacji pozarządowych w umacnianiu tożsamości regionalnej. Akcentuje się znaczenie rozwiniętej kultury debat publicznych. W wizji województwa pisze się, że „jego społeczność sprzyja realizacji nowych pomysłów, kreatywności, obiegowi informacji i idei, podejmowaniu ryzyka, udziela poparcia nowatorom i otacza ich szacunkiem. Widać atmosferę współpracy, wzmacniającą wiarę we własne siły. Panuje gościnność wobec przybyszów z innych regionów i krajów”. Region jest otwarty, „podłączony do światowej sieci przepływu informacji i kooperacji. To region spotkań, kongresów, konferencji oraz budowania zrozumienia i zaufania międzynarodowego”. Zarazem zauważa się niedostateczną współpracę środowisk samorządowych, gospodarczych i naukowych, stosunkowo słabe otoczenie biznesu, zwłaszcza w sektorze małych i średnich przedsiębiorstw.

Z tego wyłania się zasadniczy problem skuteczności działań samorządu województwa w sytuacji, gdy rozwiązania prawne nie uwzględniają zależności formalnych między jednostkami samorządu terytorialnego oraz innymi instytucjami życia publicznego.

W sposób jednoznaczny rozstrzyga te kwestie ustawa z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa, stwierdzając w art. 4, iż „zakres działania samorządu województwa nie narusza samodzielności powiatu i gminy”, a także, że „organy samorządu województwa nie stanowią wobec powiatu i gminy organów nadzoru lub kontroli oraz nie są organami wyższego stopnia w postępowaniu administracyjnym”. Jedyne formalne sposoby bezpośredniego współdziałania – zgodnie z art. 8 ustawy - może polegać na zawieraniu porozumień w sprawie powierzania zadań publicznych oraz zawierania umów z innymi podmiotami.

Zarazem w art. 11 zobowiązuje się samorząd województwa do **stworzenia strategii rozwoju województwa**, wymieniając jej cele, a także nakłada obowiązek **prowadzenia polityki rozwoju województwa**, na którą składa się między innymi:

- pozyskiwanie i łączenie środków finansowych, publicznych i prywatnych, w celu realizacji zadań z zakresu użyteczności publicznej,
- **wspieranie działań na rzecz podnoszenia poziomu wykształcenia obywateli,**
- racjonalne korzystanie z zasobów przyrody oraz kształtowanie środowiska naturalnego zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju,
- wspieranie rozwoju nauki oraz jej współpracy ze sferą gospodarki, popieranie postępu technologicznego oraz innowacji,

- wspieranie rozwoju kultury oraz ochrona i racjonalne wykorzystywanie dziedzictwa kulturowego.

W ustawie wymienia się również partnerów współpracujących przy formułowaniu strategii rozwoju województwa i realizacji polityki jej rozwoju. Praktycznie zaś jedynie w art. 14 mowa jest wprost o tym, iż samorząd województwa wykonuje między innymi zadania **w zakresie edukacji publicznej, w tym szkolnictwa wyższego.**

Tak więc z jednej strony samorząd województwa jest zobowiązany do formułowania strategii rozwoju województwa oraz realizacji polityki jej rozwoju o wymiarze regionalnym. Z drugiej zaś strony może – szczególnie w obszarze edukacji – liczyć głównie na otwartość, zrozumienie i partnerskie współdziałanie jednostek samorządu terytorialnego oraz innych partnerów (poza nieliczną grupą szkół i placówek edukacyjnych, dla których jest organem prowadzącym). **Świadomość tego stanu prawnego jest niezbędna w procesie tworzenia polityki edukacyjnej województwa pomorskiego, szczególnie zaś przy określaniu zasad jej realizacji.**

3. Podstawowe cele i zadania polityki edukacyjnej w województwie pomorskim

W dokumentach pojawia się szereg różnych pojęć dotyczących określenia celów, czasami wymiennie używa się również cele i zadania do realizacji. Aby nie wikać się w spory logiczno-semantyczne proponujemy przyjąć kilka podstawowych (strategicznych) celów polityki edukacyjnej województwa pomorskiego, a także wskazać zadania, które są niezbędne dla osiągnięcia wymienionych celów.

Uwzględniając zapisy „*Strategii rozwoju województwa pomorskiego*”, a także podmiotowo-personalistyczne widzenie mieszkańców ziemi pomorskiej, wraz z bogatą kulturą regionalną, pełnym szans położeniem geograficzno-przyrodniczym, za podstawowe cele polityki edukacyjnej w województwie pomorskim należy uznać:

1. **Wszechstronny rozwój mieszkańców Pomorza, możliwy dzięki zapewnieniu powszechnego dostępu do edukacji;**
2. **Przygotowanie do znalezienia się na rynku pracy poprzez zapewnienie wysokiego poziomu kształcenia i wychowania;**
3. **Dbłość o odpowiednią edukację obywatelską, regionalną i ekologiczną.**

Takie określenie podstawowych celów wynika z przekonania, że przemianom społeczno-gospodarczym w Polsce musi towarzyszyć powszechna i dostępna dla wszystkich edukacja, kształtująca wszechstronny rozwój człowieka, tożsamość narodową i regionalną, szacunek i troskę o środowisko przyrodnicze. Szkoły (edukacja) powinny wychowywać młodego człowieka do życia w państwie demokratycznym, uczyć poszanowania prawa i wartości moralnych oraz dobrze przygotowywać do funkcjonowania w zmieniającym się i złożonym rynku pracy, a tym samym umożliwiać realizację aspiracji życiowych.

Realizacja powyższych celów wymaga podjęcia różnorodnych zadań. Trzeba mieć też świadomość, że owe cele podstawowe przenikają się wzajemnie, podobnie jak poszczególne zadania.

3.1. Wszechstronny rozwój i powszechny dostęp do edukacji

Dla realizacji celu, jakim jest wszechstronny rozwój mieszkańców Pomorza, możliwy dzięki powszechnie dostępnej edukacji, konieczne jest:

1. Stała analiza aktualnych i mogących wystąpić w przyszłości problemów demograficznych, ich wpływu na prognozy zatrudnieniowe, przewidywany wskaźnik

skolaryzacji – w odniesieniu do poziomów i kierunków kształcenia, a także indywidualnych aspiracji, potrzeb i możliwości uczniów, słuchaczy i studentów, wpływu na sieć szkolną, drożność edukacyjną systemu szkolnictwa uwzględniającą także potrzeby osób dorosłych, organizację i zasięg kształcenia ustawicznego;

2. Systematyczne zwiększanie dostępu do kształcenia ustawicznego - w ramach promowania i realizacji postulatu uczenia się przez całe życie – także w wieku poprodukcyjnym (w tym do uniwersytetów trzeciego wieku), konieczność budowania bardziej przyjaznego człowiekowi systemu dostępu do różnych poziomów, form i metod pozyskiwania wiedzy i kształtowania umiejętności. System ten powinien charakteryzować się otwartością, różnorodnością, drożnością, porównywalnością, przejrzystością i uznawalnością kwalifikacji;

3. Polepszenie dostępu młodzieży ze wsi i małych miast, osobom ze środowisk wykluczonych czy terenów defaworyzowanych, do edukacji wszystkich szczebli oraz stworzenie systemu wsparcia finansowego dla niezamożnych uczniów, słuchaczy i studentów (w tym absolwentów gimnazjów lub młodzieży po maturze, którzy z powodu braku środków na utrzymanie - szczególnie trudnym w okresie przejścia ze szkoły do szkoły - wybierają kształcenie zawodowe lub pracę zamiast szkół kończących się maturami czy wyższych uczelni);

4. Stworzenie systemu zachęt i bodźców pobudzających do podejmowania kształcenia zwłaszcza mieszkańców obszarów wiejskich, regionów strukturalnego bezrobocia, osób zagrożonych wykluczeniem społecznym;

5. Wspieranie różnych form współdziałania między gminami a powiatami, aby w uczniach już w trakcie nauki w gimnazjach, rozbudzać dalsze aspiracje edukacyjne;

6. Optymalizacja sieci instytucji (także organizacji i stowarzyszeń) prowadzących działalność oświatową w celu ułatwienia dostępu do usług edukacyjnych oraz określenie ich form wsparcia;

7. Stała analiza sposobów realizacji obowiązku szkolnego, w tym szczególnie wspieranie różnorodnej oferty dla uczniów między 16 a 18 rokiem życia i zapewnianie im kształcenia dostosowanego do ich możliwości i oczekiwań (np. w klasach uzawodowionych już na poziomie gimnazjów);

8. Opracowanie i sukcesywne wdrażanie programów usuwania barier w dostępie do edukacji osobom niepełnosprawnym oraz systemu pomocy uczniom ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi. Usprawnianie trybu orzekania o zakwalifikowaniu dziecka do kształcenia specjalnego i integracyjnego i poprawa organizacji tego kształcenia;

9. Rozwijanie dostępu do sieci szkolnictwa wyższego poprzez rozbudowę ośrodków akademickich Trójmiasta i Słupska oraz kształcenie na poziomie wyższym w miastach powiatowych. Podjęcie działań integracyjnych mających na celu wpływ na jakość kształcenia i efektywność działania szkół wyższych w formach stacjonarnych, zaocznych i wieczorowych;

10. Wspieranie inicjatyw służących promocji zdrowia i proekologicznego stylu życia;

11. Wspieranie rozwoju kultury fizycznej i sportu młodzieżowego, turystyki, wypoczynku letniego, głównie w oparciu o dostęp do morza i jezior (z wykorzystaniem bazy szkolnej - realizacja idei szkoły otwartej);

12. Wspieranie kontaktów międzynarodowych, wymian, praktycznego nauczania języków obcych;

13. Kontynuacja programu doposażania szkół w pracownie komputerowe, a także tworzenie warunków dla rozwoju nowych form kształcenia z uwzględnieniem technologii informatycznych (kształcenie na odległość);

3.2. Rynek pracy i jakość edukacji

Realizacja celu, jakim jest przygotowanie do znalezienia się na rynku pracy poprzez zapewnienie wysokiego poziomu kształcenia i wychowania, jest szczególnie ważnym i pilnym zadaniem. Wiąże się bowiem z wciąż wysokim bezrobociem występującym w województwie pomorskim, szczególnie dotkliwym, bo dotyczącym w dużej mierze absolwentów, kobiety, a także osoby o niższym poziomie wykształcenia. Widać dużą potrzebę zmian w systemie kształcenia zawodowego, a także ciągły wpływ na wysoką jakość edukacji. Dlatego potrzebne jest:

1. Systematyczne aktualizowanie treści kształcenia, dostosowywanie ich do potrzeb społeczno-gospodarczych i oczekiwań indywidualnych; unowocześnianie środków dydaktycznych;
2. Stała analiza realizacji celów programowych i wychowawczych wpisanych do szkolnych programów nauczania, systemu oceniania, oferty podręcznikowej, wybranych zajęć edukacyjnych (ścieżek międzyprzedmiotowych - np. edukacji kulturalnej, europejskiej, filozoficznej);
3. Upowszechnianie technologii informatycznych i kultury technologicznej, nauczania języków obcych, kształtowania postaw przedsiębiorczych, zasad funkcjonowania w społeczeństwie obywatelskim i gospodarce wolnorynkowej (w tym pomoc w nauczaniu „Podstaw przedsiębiorczości”), wspieranie procesu rozwoju różnorodności form i treści nauczania, innowacji i eksperymentów edukacyjnych;
4. Wprowadzanie standardów kwalifikacji zawodowych oraz wynikających z nich standardów edukacyjnych (program, baza, kadra), które to warunki muszą spełniać wszystkie placówki, a także zainicjowanie procesu wdrażania programów modułowych – począwszy od szkół policealnych;
5. Podnoszenie poziomu wykształcenia bezrobotnych i ich przekwalifikowywanie takie, by nowe zawody i profile dawały szansę zatrudnienia – w oparciu o wnikliwie opinie powiatowych rad zatrudnieniowych oraz kuratorium oświaty, a także badania losów absolwentów szkół ponadgimnazjalnych (m. in. techników) pod kątem ich zatrudnienia w wyuczonym zawodzie;
6. Analiza i wyciąganie wniosków z zewnętrznego systemu egzaminacyjnego, w tym z egzaminów potwierdzających kwalifikacje zawodowe, polepszenie nadzoru zewnętrznego nad egzaminami w tzw. zawodach rzemieślniczych, wsparcie możliwości zdawania przez uczniów „nowej matury” na poziomie rozszerzonym, jako warunku dostania się na wyższe uczelnie, pomoc w wyposażeniu placówek w sprzęt i stanowiska niezbędne do przeprowadzenia części praktycznej egzaminów potwierdzających kwalifikacje zawodowe;
7. Pomoc w zapewnieniu współdziałania - na poziomie województwa - w zakresie tworzenia uzupełniającego się systemu kształcenia ustawicznego (wraz z możliwością akredytacji zainteresowanych placówek), które byłoby powszechnie dostępne i pozwalało na dokończanie, zmianę i podnoszenie swoich kwalifikacji;
8. Analiza oferty praktycznej nauki zawodu, stanu tzw. warsztatów szkolnych (często mocno zdekapitalizowanych), gospodarstw pomocniczych, pracowni symulacyjnych oraz centrów kształcenia praktycznego i ustawicznego, które powinny mieć uzupełniającą się ofertę ćwiczeniową i egzaminacyjną dla młodzieży w województwie, a przy niektórych zawodach (lub kwalifikacjach w nauczaniu modułowym) nawet w skali makroregionów;
9. Utrzymywanie stałego dialogu z pracodawcami, zapewnienie im rozwiązań prawno-organizacyjnych motywujących do większego współdziałania w przygotowaniu zawodowym uczniów (m. in. odpowiedniego systemu ulg podatkowych, zwrotu środków za praktyki szkolne);
10. Rozwijanie poradnictwa i doradztwa zawodowego w szkołach, placówkach kształcenia ustawicznego oraz w służbach zatrudnienia (np. rejonowych urzędach pracy), przy wsparciu poradni psychologiczno-pedagogicznych w województwie;
11. Wspieranie procesu uspołeczniania oświaty, autonomii szkół oraz rozwoju szkolnictwa niepublicznego;

12. Podejmowanie różnych działań na rzecz porównywalnego – wysokiego – poziomu oferty szkolnej (w tym ustalania takich górnych progów liczebności uczniów w klasach, które pozwolą na właściwą pracę dydaktyczno-wychowawczą);
13. Rozwijanie efektywnego nadzoru pedagogicznego, szczególnie jego roli wspierającej coraz wyższy poziom kształcenia i wychowania, a także analiza procesu przyznawania certyfikacji-akredytacji placówkom, w tym oferującym różne formy kształcenia dorosłych.

3.3. Edukacja obywatelska, regionalna i ekologiczna

Dla regionu o tak bogatej historii, dziedzictwie kulturowym, a zarazem o tak zróżnicowanym otoczeniu przyrodniczym, niezwykle ważnym celem jest zachowanie tożsamości, dziedzictwa kulturowego i środowiska przyrodniczego dzięki dbałości o odpowiednią edukację obywatelsko-patriotyczną, regionalną, ekologiczną. Dla regionu pomorskiego powinno to być wciąż zobowiązaniem, a z drugiej strony szansą rozwoju, dlatego w sferze edukacji tak ważne jest:

1. Poszanowanie tożsamości narodowej i kulturowej oraz przezwyciężanie barier, stereotypów i uprzedzeń zakorzenionych w mentalności i kulturze;
2. Wspieranie działań służących umacnianiu tożsamości regionalnej z zachowaniem różnorodności tradycji, dorobku i dziedzictwa historycznego – kaszubskiego, kociewskiego i innych;
3. Wspieranie instytucji kulturalnych na obszarach wiejskich oraz ludowych form kultury;
4. Wspieranie i promocja języka kaszubskiego oraz lokalnych dialektów;
5. Pielęgnowanie walorów krajobrazów historycznych regionu (Kaszuby, Kociewie, Żuławy, Powiśle, Bory Tucholskie, Ziemia Słowińska, strefa przymorska);
6. Wspieranie regionalnych specjalności edukacyjnych i naukowo-badawczych;
7. Wspieranie rozwoju edukacji ekologicznej i morskiej;
8. Zwiększenie roli organizacji pozarządowych w umacnianiu tożsamości regionalnej;
9. Wspieranie idei utrwalania i dokumentowania historii regionu, w tym dotyczącej dziejów najnowszych, dziedzictwa Grudnia 1970, Sierpnia 1980 i 1988, „Solidarności”, ze szczególnym uwzględnieniem roli tych wydarzeń w walce o swobody obywatelskie i godność ludzką, patriotyzm, demokrację, decentralizację i samorządność.

4. Sposoby i miejsce realizacji polityki edukacyjnej w województwie pomorskim

Nawet najpiękniej zarysowane cele i zadania pozostaną zapisem papierowym, jeżeli nie uda się określić sposobów ich realizacji, a następnie konsekwentnie i systematycznie wcielać ich w życie. Zarazem trzeba mieć świadomość, że w przypadku polityki edukacyjnej mamy do czynienia bardziej z zespołem wskazań, sugestii, zaleceń, mniej zaś z bezpośrednim zarządzaniem i wykonawstwem. Politykę edukacyjną kształtuje się w wyniku dialogu, dyskusji, spotkań, seminariów, debat. Chodzi w niej o to, aby stała się wartością znaną i wspólną różnym podmiotom zainteresowanym rozwojem edukacji. Należy też pamiętać o dynamicznym charakterze edukacji, zmianach, jakim musi podlegać w dostosowywaniu się do różnych wyzwań życia. W związku z tym polityka edukacyjna musi być odpowiednio elastyczna, ulegać modyfikacjom, być uaktualniana. Aby tak się stało, potrzebny jest stały monitoring i analiza potrzeb edukacyjnych, występujących na rynku pracy, ważnych dla życia mieszkańców i regionu. Ważnym wskazaniem mogą też być konkretne działania, jakie podejmują placówki edukacyjne prowadzone przez Marszałka Województwa Pomorskiego. Oprócz nich miejscem realizacji działań edukacyjnych powinny być w głównej mierze inne placówki edukacyjne na terenie województwa pomorskiego oraz województw

ościennych (i nie tylko szkoły, ale też publiczne placówki wychowania pozaszkolnego, pałace młodzieży, młodzieżowe domy kultury, ogniska pracy pozaszkolnej, młodzieżowe ośrodki wychowawcze, międzyszkolne ośrodki sportowe, publiczne placówki wychowania pozaszkolnego, specjalne ośrodki szkolno-wychowawcze, biblioteki szkolne, pedagogiczne i publiczne, centra kształcenia praktycznego i ustawicznego, placówki doskonalenia nauczycieli, wyższe uczelnie i instytuty naukowe). Poza tym – szczególnie w sferze kontaktów międzynarodowych – miejscem tym powinny być inne kraje Unii Europejskiej, w tym szczególnie te leżące w basenie Morza Bałtyckiego.

4.1. Rola placówek edukacyjnych prowadzonych przez Marszałka Województwa Pomorskiego

Marszałek województwa – zgodnie z zapisem ustawowym – jest organem prowadzącym dla pewnej liczby szkół i placówek o charakterze regionalnym (ponadpowiatowym). To specyficzne zadanie powinno być ważnym elementem polityki edukacyjnej, może wyznaczać pewien standard – wzór, z którego będą korzystały inne organy prowadzące zajmujące się działalnością edukacyjną – także w innych regionach Polski. Zarazem może spełniać rolę koordynującą dla różnych działań i inicjatyw edukacyjnych w województwie pomorskim. Dlatego też w odniesieniu do placówek „marszałkowskich” tak ważne jest:

1. Dążenie do jasnego określenia (uporządkowania) spraw własnościowych;
2. Zapewnienie adekwatnego do potrzeb finansowania realizowanych zadań, w tym niezbędnych inwestycji w obliczu postępującej dekapitalizacji bazy lokalowej;
3. Zapewnienie odpowiednich udogodnień architektonicznych dla osób niepełnosprawnych, bazy technodydaktycznej, bibliotek oraz profesjonalnych pracowni informatycznych wyposażonych w nowoczesny sprzęt audiowizualny, między innymi w celu tworzenia baz danych i systemów informacyjnych dostępnych dla różnych grup odbiorców;
4. Jak najszersze upowszechnianie nauki języków obcych (z zapewnieniem możliwości prowadzenia dalszej ich nauki w szkołach policealnych);
5. Otwarcie tych placówek – często bliskich terenom wiejskim – na potrzeby edukacyjne młodzieży ze wsi i małych miast do edukacji wszystkich szczebli, w tym wzmacnianie ich roli w ustawicznym kształceniu dorosłych (stwarzającym im realną możliwość uzyskania pracy). Umożliwienie tym placówkom osiągnięcia certyfikacji;
6. Zapewnienie możliwości – także poprzez odpowiednie inwestycje – wykorzystania bazy tych placówek do tworzenia np. oddziałów zamiejscowych uczelni wyższych o uznanym dorobku naukowym;
7. Ustanowienie właściwego – wspierającego nadzoru nad jednostkami oświatowymi prowadzonymi przez samorząd województwa;
8. Stałe konsultacje podstawowych działań podejmowanych przez wojewódzkie placówki doskonalenia nauczycieli na forum rad programowych tych placówek, co zapewni kadrze nauczającej większe poczucie podmiotowości i stabilizacji;
9. Dostosowywanie rekrutacji do potrzeb uczniów i ich rodziców, a także rynku pracy (np. więcej asystentów pielęgniarek);
10. Wsparcie jak najszerszej wymiany doświadczeń z placówkami zagranicznymi. Dotyczy to zarówno kadry nauczycielskiej, jak i uczniów, słuchaczy, studentów (programy: Socrates, Leonardo da Vinci, Młodzież dla Europy, itd.). Współpraca z biurem regionalnym województwa pomorskiego w Brukseli w celu poszukiwania międzynarodowych partnerów projektów edukacyjnych, pozyskiwania informacji nt. kierunków rozwoju polityki edukacyjnej państw UE. Inicjowanie wymiany doświadczeń w zakresie edukacji dorosłych i doskonalenia zawodowego nauczycieli;
11. Udział w lokalnych inicjatywach oświatowych oraz w działaniach integrujących społeczności lokalne w budowaniu tożsamości regionalnej;

12. Zapewnienie pomocy materialnej dla uczniów, słuchaczy i studentów, w tym objęcie ich programem stypendiów Marszałka – formą promocji zdolnej młodzieży województwa pomorskiego;
13. Nagradzanie przez Marszałka wyróżniających się osiągnięciami edukacyjnymi pedagogów.

Oprócz tych zadań o charakterze ogólnym – wspólnym, w zakresie realizacji zadań szczegółowych potrzebna jest między innymi:

A. W odniesieniu do placówek doskonalenia nauczycieli: Centrum Edukacji Nauczycieli w Gdańsku, Ośrodka Doskonalenia Nauczycieli w Słupsku oraz Pedagogicznych Bibliotek Wojewódzkich w Gdańsku i w Słupsku (i ich filii):

- a. Organizacja i koordynacja regionalnego systemu kształcenia, doskonalenia i doradztwa oraz wsparcie powiatowych ośrodków doskonalenia nauczycieli;
- b. Stworzenie pomorskiego systemu informacji pedagogicznej w oparciu o odpowiednio wyposażone internetowe centra informacji multimedialnej w bibliotekach szkolnych i pedagogicznych;
- c. Stworzenie centrum edukacji regionalnej;
- d. Pomoc w realizacji nowych zadań oświatowych poprzez promowanie ścieżek międzyprzedmiotowych, m. in. edukacji czytelniczej i medialnej, kulturalnej oraz europejskiej;
- e. Komputeryzacja i wyposażanie w nowoczesne oprogramowanie sieci bibliotek, umożliwiające swobodny dostęp do katalogów prezentowanych w internecie oraz dostęp do zasobów innych bibliotek, zwłaszcza bibliotek naukowych województwa pomorskiego;

B. W odniesieniu do szkół medycznych w: Chojnicach, Gdańsku, Gdyni, Słupsku, Starogardzie Gdańskim, Sztumie, Wejherowie:

- a. Wprowadzenie autorskich programów dla zawodów medycznych i opiekuńczych ze szczególnym uwzględnieniem profili pożądanych przez lokalny rynek pracy (na podstawie badań wojewódzkiego i powiatowych urzędów pracy);
- b. Osiągnięcie dużej elastyczności kształcenia na poziomie szkół policealnych, a także zapewnienie drożności kształcenia z uczelniami kończącymi się licencjatem;
- c. Projektowanie w poszczególnych placówkach profili kształcenia i zawodów w oparciu o ich specyfikę, prognozy długofalowe, analizę tendencji zmian na lokalnym rynku pracy;
- d. Rozbudowa ośrodków akademickich oraz innych ośrodków kształcenia na poziomie wyższym w miastach powiatowych (np. punkty filialne Wydziału Pielęgniarstwa Akademii Medycznej w miastach powiatowych na bazie istniejących szkół medycznych).

C. W odniesieniu do placówek realizujących specjalistyczne zadania edukacyjno - wychowawcze: Młodzieżowy Ośrodek Wychowawczy w Kwidzynie, Ośrodek Szkolno - Wychowawczy Nr 2 dla Niepełnosprawnych w Wejherowie:

- a. Zapewnienie dzieciom i młodzieży ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi warunków wszechstronnego rozwoju – zagwarantowanie możliwości kształcenia na wszystkich poziomach edukacji;
- b. Stworzenie i koordynowanie działania sieci placówek oświatowo- opiekuńczych świadczących specjalistyczne usługi edukacyjno-rewalidacyjno-resocjalizacyjne dla dzieci i młodzieży ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi;
- c. Tworzenie warunków dla społecznej integracji wychowanków;

d. Dążenie do osiągnięcia przez placówki europejskiego poziomu funkcjonowania wynikającego z osiągnięcia najwyższych standardów edukacji, opieki i wychowania.

4.2. Znaczenie powołania wojewódzkiej rady oświatowej

Z uwagi na niezależność poszczególnych struktur i poziomów samorządowych sprawą wartą podjęcia byłoby powołanie – z inicjatywy Marszałka i Sejmiku Województwa Pomorskiego - **wojewódzkiej rady oświatowej w Gdańsku**, co umożliwia formalnie art. 48 i 49 ustawy o systemie oświaty. Mówi ona zarazem, że wojewódzka rada może powstać (podobnie jak rada krajowa) w wyniku działań rad oświatowych, które mogą być tworzone przy poszczególnych samorządach terytorialnych. Wyżej wymienione cele i zadania do realizacji, ale też ustawowo wpisane takie zadanie rady jak: „badanie potrzeb oświatowych na obszarze działania jednostki samorządu terytorialnego oraz przygotowywanie projektów ich zaspokajania” wskazują na to, jak bardzo takie gremia konsultacyjne byłyby przydatne i to nie tylko na poziomie województwa, ale także na poziomie gmin i szczególnie powiatów, jako ciała doradcze starostów lub prezydentów w miastach na prawach powiatu. Chociaż obecny czas nie za bardzo sprzyja otwarciu na działania struktur pozarządowych, chyba jednak warto w swoich środowiskach skupiać się wokół tej inicjatywy.

5. Partnerzy w realizacji polityki edukacyjnej w województwie pomorskim

W art. 12 ustawy o samorządzie wojewódzkim wymienia się wprost partnerów, z którymi samorząd współpracuje przy formułowaniu strategii rozwoju województwa i realizacji polityki jej rozwoju. Są nimi:

- 1) Jednostki samorządu terytorialnego z obszaru województwa wraz z samorządem gospodarczym i zawodowym;
- 2) Administracja rządowa, szczególnie wojewoda;
- 3) Inne województwa;
- 4) Organizacje pozarządowe;
- 5) Szkoły wyższe i jednostki naukowo-badawcze;
- 6) Organizacje międzynarodowe i regiony innych państw, zwłaszcza sąsiednich.

Tak więc to z organami administracji samorządowej szczebla powiatowego i gminnego, administracji rządowej, sektorem organizacji pozarządowych, związkami zawodowymi, szkołami wyższymi, samorządem gospodarczym trzeba wypracować zasady współdziałania w realizacji polityki oświatowej regionu.

5.1. Jednostki samorządu terytorialnego – podstawowy partner w realizacji polityki edukacyjnej

Nieprzypadkowo na pierwszym miejscu ustawodawca wymienił jednostki samorządu terytorialnego. To na nich bowiem – w ramach decentralizacji różnych dziedzin funkcjonowania państwa – spoczywa podstawowy obowiązek prowadzenia szkół i placówek edukacyjnych (placówki prowadzone przez marszałka województwa stanowią niecały procent ogółu szkół). Nie sposób ich pomijać tym bardziej, gdyż samorzady terytorialne podejmują wiele bardzo ciekawych często działań, wiele też ich przedstawiciele zgłosili uwag w trakcie powstawania strategii rozwoju naszego województwa.

Zgodnie z ustawą o systemie oświaty to właśnie gminy i powiaty organizują sieć szkół i placówek, które mają zapewnić właściwy rozwój edukacyjny, a w tym realizację konstytucyjnego

obowiązku nauki do 18 roku życia. To także one mają umożliwić dostęp do różnych form kształcenia zawodowego, w tym ustawicznych.

Znaczenie takiej koordynująco-inspirującej roli samorządu województwa, wspólnego tworzenia polityki edukacyjnej regionu jest ważne chociażby w kontekście działań podejmowanych na rzecz rozbudzania aspiracji edukacyjnych uczniów. Współdziałanie, szczególnie z gminami i powiatami (lub miastami na prawach powiatu), jest tu nie do przecenienia.

5.2. Znaczenie współdziałania z pomorskim kuratorium oświaty

Kurator oświaty jako przedstawiciel administracji rządowej (reprezentant wojewody ale i wykonawca zaleceń Ministra Edukacji Narodowej i Sportu) ma do spełnienia - zgodnie z ustawą o systemie oświaty – szereg ważnych zadań edukacyjnych. Przede wszystkim powinien być strażnikiem jakości – poziomu edukacji na danym terenie. Sprawuje także nadzór legalnościowy nad realizacją prawa oświatowego w publicznych placówkach oświatowych. Zarazem ma inspirować, wspierać innowacje, pomagać we wdrażaniu nowych projektów edukacyjnych, a więc i polityki edukacyjnej w danym województwie. Mając duży wpływ na tworzenie sieci szkolnej, może zarazem w różny sposób oddziaływać na kształcenie zawodowe, sprawdzać, czy dana szkoła jest przygotowana od strony wymogów technologicznych i kadrowych do nauczania danego zawodu-profilu. Ma też możliwość administracyjnej egzekucji prawidłowej realizacji statutowych zadań szkół i placówek edukacyjnych.

Ważnym zadaniem kuratorium powinien być nadzór nad ofertą profili zgodnie z obowiązującą klasyfikacją zawodów. Powinna być również nawiązana ścisła współpraca Pomorskiego Kuratorium Oświaty z Pomorskim Urzędem Marszałkowskim w celu wspólnego realizowania różnych przedsięwzięć oświatowych. Ważnym partnerem w tej współpracy powinna być również Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Gdańsku.

5.3. Nauczyciele, dyrektorzy, pracownicy wyższych uczelni – wykonawcy ale i współtwórcy polityki edukacyjnej

Chociaż w ustawie o samorządzie wojewódzkim nie mówi się wprost o nauczycielach, dyrektorach szkół i placówek edukacyjnych, to myśląc o partnerach dialogu i rozwoju edukacji w województwie pomorskim, nie można sprowadzić tego środowiska jedynie do roli wykonawców. To oni w codziennej pracy dydaktyczno-wychowawczej są współtwórcami osiągnięć uczniów, słuchaczy, studentów, od nich zależy poziom przekazywanej wiedzy, wyrabianie umiejętności, wpływ na rozwój osobowości młodych ludzi. Aby ta edukacja była realizowana na odpowiednim poziomie, potrzebne jest przyszłemu nauczycielowi najpierw dobre wychowanie domowe, potem zaś właściwy wzór nauczycielski w szkole i na studiach, pogłębione wykształcenie, odpowiednia praktyka (poczynając od tej z czasu studiów), umiejętne wprowadzenie do zawodu przez mądrych dyrektorów i kolegów z grona pedagogicznego, stabilizacja finansowa i... coś, co nazywamy charyzmą – powołaniem, co dobrego „przedmiotowca” czyni zarazem mistrzem – przewodnikiem młodych ludzi.

Takie znaczące widzenie roli nauczyciela-pedagoga-wychowawcy wymaga odpowiedniej jakości kształcenia i przygotowania pedagogicznego, które jest zadaniem wyższych uczelni, zapewniania odpowiedniej wysokości uposażenia i tempa awansu zawodowego nauczycieli, odpowiednich form kształcenia ustawicznego. Potrzebne jest stałe określanie oczekiwań wobec „nowego nauczyciela”, w tym wyposażenie go w umiejętności oddziaływania na trudną i delikatną sferę wychowawczą, kierowanie wniosków i zaleceń wobec kierunków nauczycielskich wyższych uczelni oraz systemu doksztalcania i doskonalenia zawodowego, a także zapewnianie nauczycielom stałego wsparcia metodycznego. Potrzebna jest też analiza, która dostarczałaby informacji, czy ustawowo gwarantowane środki na wspieranie **doskonalenia zawodowego** są wykorzystywane na odpowiednie doksztalcanie nauczycieli, dające im narzędzia do realizacji zadań związanych z

przygotowaniem uczniów do znalezienia się na tak zmiennym i dynamicznym rynku pracy (w tym realizacji takich nowych zadań, jak zatrudnianie doradców zawodowych dla młodzieży oraz tworzenie szkolnych ośrodków karier w szkołach i placówkach edukacyjnych).

W długofalowej polityce rozwoju edukacyjnego województwa ważne miejsce musi znaleźć dyrektor szkoły oraz kadra kierownicza placówek. To od nich w dużej mierze zależy poziom edukacji i ogólnie opinia o danej placówce. Szanując, wspierając ich wysiłek, konieczne jest zapewnienie im możliwości ciągłego podnoszenia kwalifikacji, stałego dostępu do tego, co nowe w edukacji – w tym utrzymywania międzynarodowych kontaktów i uczestnictwa w wymianie międzynarodowej. Konieczne jest również podejmowanie działań na rzecz tworzenia przyszłych kadr dyrektorskich, wsparcia finansowego umożliwiającego ich odpowiednie doskonalenie i tworzenie tzw. kadry rezerwowej.

Oczywiście polityka edukacyjna nie może obyć się bez stałej analizy stanu zatrudnienia, wpływu sytuacji demograficznej na prognozy kadrowe, podejmowania działań szczególnie w przypadku stwierdzenia braków kadrowych (tzw. nauczyciele deficytowi).

5.4. Rola organizacji pracodawców i innych partnerów społecznych w rozwoju edukacji

W procesie tworzenia polityki edukacyjnej i w trakcie jej wdrażania nie może zabraknąć różnych partnerów społecznych. Jest to tym bardziej ważne w województwie pomorskim, w którym szczególnie od 1989 roku kładzie się duży nacisk na znaczącą rolę różnych organizacji pozarządowych, wspiera się także proces uspołecznienia szkół – uznawanie znaczenia aspiracji uczniów i ich rodziców.

Głos w dyskusji powinien należeć do tak ważnych partnerów edukacji, jakimi są izby rzemieślnicze i organizacje pracodawców, a także – blisko z nimi współdziałające - wojewódzki i powiatowe urzędy pracy. W województwie pomorskim, gdzie w Sierpniu 1980 roku upomniano się o podstawowe prawa pracownicze, tym bardziej wzorcowe powinno być współdziałanie ze związkami zawodowymi.

Uwzględnianie takich partnerskich relacji jest niezbędne dla mobilizacji społeczności lokalnych, różnych grup interesów, organizacji społecznych i innych aktorów sceny regionalnej. Chodzi nie tylko o wyrażanie opinii ale też o współdziałanie w rozwoju regionu oraz współpracę w fazie praktycznej realizacji przyjętych celów i zadań.

6. Harmonogram realizacji polityki edukacyjnej

Przy tworzeniu ram czasowych polityki edukacyjnej trzeba mieć świadomość, że mają one charakter kierunkowy i umowny. Trudno bowiem wyznaczyć w przyszłości – szczególnie w odniesieniu do szeroko rozumianej edukacji - godziny „zero”. Jest to sfera dynamiczna, bardziej proces, w którym różne elementy wciąż podlegają zmianom. Taki jest bowiem postęp cywilizacyjny, zmienność oczekiwań ludzi i wyzwań rynku pracy: oprócz częstych przekwalifikowań, praktycznie co kilka lat trzeba uaktualniać swoją wiedzę i kwalifikacje zawodowe.

Pamiętając o tych ogólnych uwarunkowaniach, należy przypomnieć, że strategia rozwoju województwa pomorskiego kreśli wizję jego rozwoju do 2010 roku. Podobny horyzont czasowy powinna również zakładać polityka edukacyjna województwa pomorskiego. Zamknięcie prac nad projektem polityki edukacyjnej powinno nastąpić w pierwszej połowie 2005 roku.

7. Finansowanie zadań wynikających z polityki rozwoju edukacji w województwie pomorskim

Finansowanie różnych zadań edukacyjnych należy wciąż do najpoważniejszych wyzwań całej polskiej edukacji. System finansowania zadań edukacyjnych powinien być spójny, przejrzysty i adekwatny do zadań oświatowych realizowanych głównie przez samorzady terytorialne. Dlatego też wymaga szczególnej uwagi i podjęcia takich działań jak:

1. Maksymalnie efektywne wykorzystanie środków finansowych i funduszy, które są do dyspozycji organów prowadzących i innych instytucji oferujących różne usługi edukacyjne;
2. Podjęcie próby wypracowania nowych zasad finansowania zadań edukacyjnych. Konieczne będzie podjęcie próby powołania specjalnego zespołu, który dokona stosownych wyliczeń kosztów na pokrycie podstawowego koszyka oferty edukacyjnej wraz z odpowiednimi rekomendacjami pod adresem budżetu państwa oraz określi zasady finansowania zadań powierzanych samorządom terytorialnym. Podejmiemy również interwencyjnie sprawę wysokości i zasad podziału subwencji na zadania oświatowe, w tym zbyt niskich tzw. wag na szkoły medyczne, przyszpitalne, specjalne ośrodki szkolno-wychowawcze, a także na zadania związane z edukacją zawodową. Jest to tym bardziej ważne, że powiaty, które w większości prowadzą te placówki, nie są w stanie dofinansowywać tych zadań z uwagi na praktyczny brak dochodów własnych. Zmieniony system finansowania szkół musi być oparty między innymi na analizie rzeczywistych kosztów zadań edukacyjnych oraz jasnych proporcjach między częścią płacową a przeznaczaną na tzw. rzeczowe utrzymanie szkół – ze środków z budżetu państwa przekazywanych konkretnie na te zadania;
3. Współpraca z zakładami pracy, przedsiębiorcami, osobami fizycznymi w celu pozyskiwania dodatkowych środków finansowych – pozabudżetowych - na realizację różnych zadań edukacyjnych;
4. Wykorzystanie szans, jakie w zakresie pozyskiwania dodatkowych środków stworzyło wejście Polski do Unii Europejskiej. Dość znaczne środki można pozyskiwać na różne zadania związane z efektywnością edukacji oraz zapewnieniem równości szans w dostępie do niej (ustalenie kierunków kształcenia w szkołach, podział funduszy stypendialnych z Europejskiego Funduszu Społecznego w celu polepszenia dostępu młodzieży ze wsi i małych miast do edukacji średniego oraz wyższego), a także wpływem na byt studentów (pożyczki i kredyty studenckie). Możliwe jest także uzyskanie dofinansowania na inicjowanie działań związanych z aplikowaniem do funduszy unijnych, a także wsparcia w pozyskiwaniu krajowych i zagranicznych współpartnerów projektów z zakresu edukacji. Wiąże się z tym wspólne poszukiwanie rozwiązań problemu zapewnienia udziału własnego (najczęściej co najmniej 20%, zaś środki bywają często zwracane po zakończeniu zadania i to, jak w przypadku Europejskiej Fundacji Rozwoju, w okresie dwuletnim), szczególnie w wypadku już zadłużonym samorządów, które tracą zdolność zaciągania kredytów, np. na organizację praktycznej nauki zawodu.

8. Podsumowanie – przewidywane efekty, czyli w stronę podmiotowości mieszkańców Pomorza

Przedstawiony program polityki rozwoju edukacji w województwie pomorskim ma na celu wytyczenie kierunków różnych działań tak w zakresie programowym, jak i organizacyjnym, kadrowym, finansowym. Ma być swoistą busolą dla ludzi edukacji w projektowaniu i realizacji

dalszych zmian zgodnie z dewizą, „*że głównie człowiek, który wie, kim i gdzie jest, wie dokąd pójść*”.

Program ten stara się zwrócić uwagę przede wszystkim człowieka – młodego i dorosłego mieszkańca Pomorza - oraz jego oczekiwania w zakresie jak najszerzego rozwoju. Rozwoju, który pozwoli mu brać sprawy swego życia, a także swoich najbliższych, we własne ręce. Wzmacniać ten proces ma ukierunkowanie oferty edukacyjnej na zdobywanie jak najwyższego poziomu wykształcenia, wiedzy, umiejętności, kwalifikacji, które przydadzą się w praktyce zawodowej, a także w rozwoju osobowości. Zarazem oferta ta ma być skierowana do wszystkich, niezależnie od miejsca zamieszkania, statusu materialnego, wieku, w ramach tak ważnego programu wyrównywania szans. Zgodnie z wpisanymi w nią zadaniami mieszkańcy Pomorza mają mieć zagwarantowane prawo do dobrej edukacji, która jest najlepszym sposobem na mądre korzystanie z daru wolności połączonej z poczuciem odpowiedzialności: za siebie, za najbliższych, za małą i dużą ojczyznę. Takie podmiotowe widzenie ludzi Pomorza musi być wzmacniane przez rozbudzanie poczucia więzi z regionem, z jego historią, pięknem kultury i krajobrazu. Znaczenie podmiotowości jest tym bardziej ważne w regionie, gdzie był Sierpień 1980 i powstał NSZZ „Solidarność”, gdzie tak wyraźnie upomniano się o **GODNOŚĆ PRACY i ŻYCIA** każdego człowieka.

Polityka edukacyjna nie omija również trudnych spraw finansowych. Jednym z zawartych w niej postulatów ma być opracowanie zasad finansowania zadań edukacyjnych adekwatnych do ich rzeczywistych kosztów. Mowa jest w niej również o szczególnej roli, jaką mają do odegrania placówki prowadzone bezpośrednio przez Marszałka Województwa. Powinny one być wzorem dobrej organizacji wysokiego poziomu edukacji, podmiotowego traktowania jej pracowników.

Dokument nie omija problemu braku zależności formalnych między samorządem województwa, który jest ustawowo odpowiedzialny za formowanie strategii i polityki jej realizacji na poziomie danego regionu, a innymi podmiotami. Dlatego tym bardziej akcentuje się w polityce edukacyjnej znaczenie dialogu, szukania współpracy z różnymi partnerami: samorządami terytorialnymi, kuratorem oświaty, pracodawcami, związkami zawodowymi i innymi organizacjami pozarządowymi. Już na etapie przygotowań polityki rozwoju edukacji prowadzone były szerokie konsultacje w celu szukania partnerskich rozwiązań, które zapewnią zrównoważony rozwój i przynajmniej w miarę porównywalną ofertę edukacyjną dla młodych i dorosłych mieszkańców województwa pomorskiego. Akcentuje się też szczególną rolę nauczycieli i dyrektorów w tworzeniu różnych rozwiązań służących utrzymaniu wysokiego poziomu edukacji. Wypracowanie polityki edukacyjnej we współpracy z różnymi partnerami powinno dobrze przysłużyć się współpracy w planowaniu przyszłości regionu. Wszystkim więc, którzy przyczynili się do stworzenia polityki rozwoju edukacji w regionie pomorskim należą się serdeczne podziękowania.

Liczymy, że przyjęcie polityki edukacyjnej naszego regionu może spełnić oczekiwania w odniesieniu do tak ważnego obszaru, jakim jest kształcenie, wychowanie, przygotowywanie do różnych ról życiowych młodych i dorosłych mieszkańców województwa pomorskiego. Może też usprawnić przyjmowanie różnych form współdziałania z partnerami zagranicznymi, w tym pozyskiwania funduszy ze środków Unii Europejskiej. Zarazem przyjmujemy ten program polityki edukacyjnej w przekonaniu, że zapewnienie zrównoważonego rozwoju edukacji i nauki powinno być jednym z najważniejszych zadań państwa i regionów, niezależnym od aktualnych układów politycznych i personalnych, z zachowaniem przy jego wdrażaniu ciągłości decyzji i zobowiązań.

Opr. Wojciech Książek

(Przewodniczący Sekcji Oświaty i Wychowania NSZZ „Solidarność” Regionu Gdańskiego,

Wiceminister Edukacji Narodowej w rządzie Jerzego Buzka)

email: wojciech.ksiazek@gmail.com

Aneks – wybrane dane:

1. Jest 35.410 nauczycieli w woj. pomorskim, z tego nauczycieli stażystów – 2.268, nauczycieli kontraktowych – 5.822, nauczycieli mianowanych – 18.490, nauczycieli dyplomowanych – 8.828, pracowników niepedagogicznych jest 24.830;
2. Dodatek tzw. wiejski pobiera 10.158 nauczycieli, dodatek mieszkaniowy: 9.026;
3. Pracuje 302 nauczycieli bez kwalifikacji (202 – za zgodą KO: j. angielski, informatyka, praktyczna nauka zawodu);
4. Szacuje się, że do 2006 roku odejdzie z zawodu 411 nauczycieli, zaś po 1 stycznia 2006 roku na emeryturę przejdzie 2.986 nauczycieli;
5. W kuratorium pracuje 122 osób (etatów kalkulacyjnych – 195), w tym 3 prawników;
6. W woj. pomorskim jest 659 szkół podstawowych, 350 gimnazjów, 146 licea ogólnokształcące, 83 szkoły zawodowe, 168 techników, 99 liceów profilowanych; 399 przedszkoli;
7. Jest 138 – placówek specjalistycznych prowadzonych przez Wydział Profilaktyki, Opieki i Kształcenia Specjalnego Pomorskiego Kuratorium Oświaty,
8. Między rokiem szkolnym 2001/02 a 2003/04 nastąpiły następujące zmiany w naborze do klas pierwszych: licea ogólnokształcące: z 40% do 41%, szkoły zawodowe: z 22% do 20%, technika: z 20% do 24%, licea profilowane: z 20% do 15%,
9. Około 700 uczniów w woj. pomorskim nie kontynuuje obowiązkowej nauki po gimnazjum (kolejnych 700 – brak danych);
10. Woj. pomorskie otrzymało do tej pory 73 autobusy szkolne („gimbusy”);
11. Na 2.205 tys. mieszkańców w woj. pomorskim – 10% ma wyższe wykształcenie;
12. Według szacunków demograficznych do 2013 roku będzie o 23% mniej uczniów w szkołach podstawowych i o 40% w gimnazjach i szkołach ponadgimnazjalnych;
13. Przykładowa struktura bezrobocia w powiecie gdańskim: 33% posiada wykształcenie podstawowe, 26% zawodowe, 23% średnie techniczne, 8,5% średnie ogólne, 8,3% wyższe;
14. w placówkach podległych Marszałkowi Województwa Pomorskiego zatrudnionych jest ogółem 324 nauczycieli (36 nauczycieli-stażystów, 57 – kontraktowi, 105 – mianowani, 125 - dyplomowani);
15. Szkoły medyczne (Gdańsk, Gdynia, Wejherowo, Słupsk, Starogard Gd., Chojnice, Sztum ukończyło w roku szkolnym 2003/04 670 absolwentów (najwięcej w zawodach: technik fizjoterapii (2,5 - letni cykl kształcenia), opiekunka środowiskowa (1 rok), asystent osoby niepełnosprawnej (1 rok), ratownik medyczny (2 lata). Nowe zawody to: technik masażysta (2lata) i opiekunka dziecięca (2 lata);
16. Jest 6 szkół przyszpitalnych (4 – Gdańsk, 1 - Gdynia, 1 - Słupsk).